

میزان علاقه‌مندی مردم به شرکت داوطلبانه در برخی فعالیت‌های مختلف جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران
مهدی نجفی^۱، حسین سپاسی مقدم^۲، آناهیتا پورمحمد^۳

۱ - نویسنده مسئول: پزشک عمومی، موسسه علمی کاربردی هلال‌احمر ایران، تهران، ایران

Email: najafirc@hotmail.com

۲ - کارشناس ارشد روانشناسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تهران، ایران

۳ - کارشناس روانشناسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران، ایران

وصول مقاله: ۸۷/۷/۱ پذیرش نهایی مقاله: ۸۷/۷/۲۸

چکیده

مقدمه: بهره‌مندی بیشتر از خدمات داوطلبانه نیازمند سازماندهی و سیاست‌گذاری‌های راهبردی است. در راستای نیل به این هدف، توجه به علایق و سلیقه‌های داوطلبان با توجه به محوریت آنها در ارائه خدمات امری ضروری می‌باشد. هدف از مطالعه حاضر، بررسی میزان علاقه‌مندی مردم ایران به شرکت در برخی فعالیت‌های داوطلبانه جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

روش‌ها: مطالعه مقطعی حاضر بر روی افراد ساکن در شهرهای تهران، اصفهان، شیراز، مشهد و تبریز در سال ۱۳۸۵ انجام شد. نمونه‌گیری براساس روش خوشه‌ای انجام و هر شهر با توجه به مناطق شهرداری تقسیم و در هر منطقه پرسشنامه‌ها به صورت تصادفی بین مردم توزیع شد.

یافته‌ها: علاقه‌مندی به میزان خیلی زیاد در بین پاسخ‌دهندگان به شرکت در دوره‌های آموزشی ۲۲/۹۱ درصد، فعالیت در تیم‌های عملیاتی امداد و نجات ۱۹/۱۱ درصد، فعالیت در زمینه‌های بهداشتی ۴۴/۹۱ درصد، فعالیت در زمینه ترویج صلح و دوستی ۲۶/۸۸ درصد، فعالیت در زمینه برنامه‌های زیست محیطی ۳۴/۶۲ درصد، فعالیت در زمینه برنامه‌های دلجویی ۲۹/۸۶ درصد و فعالیت در زمینه اطلاع‌رسانی به عموم مردم ۱۶ درصد بود.

نتیجه‌گیری: شرکت در فعالیت‌های بهداشتی و شرکت در فعالیت‌های اطلاع‌رسانی به ترتیب بیشترین و کمترین میزان علاقه‌مندی را در بین مردم ۵ شهر بزرگ به خود اختصاص داد. میزان علاقه‌مندی به شرکت در برنامه‌های زیست محیطی رتبه بالایی داشت؛ هرچند میزان علاقه‌مندی به فعالیت در تیم‌های عملیاتی از رتبه بالایی برخوردار نبود.

واژگان کلیدی: میزان علاقه‌مندی، فعالیت‌های داوطلبانه، جمعیت هلال‌احمر

مقدمه

جمعیت هلال احمر از زمره سازمان‌های غیردولتی است که امروزه در کشورمان نقش فعالی در امور عام‌المنفعه، بشردوستانه و خدمات امداد و نجات دارد. این سازمان، تلاش در جهت تسکین آلام بشری، کمک به امر سلامت جامعه، دفاع از ارزش‌های انسانی، کوشش در برقراری صلح، دوستی و صلح پایدار در میان ملت‌ها را سرلوحه خدمات خود قرار داده است (۱).

بهره‌مندی جامعه انسانی از خدمات بشردوستانه جمعیت‌های ملی صلیب سرخ و هلال احمر به شکلی سازمان‌یافته به صورت ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی سابقه‌ای نزدیک به یک قرن و نیم دارد که به دلیل کارایی و تأثیر حضور این جمعیت‌ها در رفع آلام بشری و تسکین دردهای ناشی از فقر، جنگ، سوانح، حوادث طبیعی و غیرمترقبه، با استقبال عمومی روبه‌رو گردیده است؛ به نحوی که دفاتر آن به سرعت در کشورهای مختلف دنیا گسترش یافته و امروزه به صورت نظام‌مند در همه جای دنیا از آن استقبال می‌شود و دولت‌ها هدف از تشکیل آن را علاوه بر راه برقراری ارتباط با دنیای خارج، یکی از معیارهای احترام به حقوق و کرامت انسان‌ها و ارزش نهادن به خدمات بشردوستانه تلقی می‌کنند. برای رسیدن به این اهداف همواره از خدمات داوطلبانه و بشردوستانه همه‌آحاد جامعه استقبال شده است (۲). اما برای بهره‌مندی بیشتر از خدمات داوطلبانه و اعمال خیرخواهانه، نیاز به سازماندهی و سیاست‌گذاری‌های راهبردی است (۳) که بی‌شک توجه به علایق و سلیقه‌های داوطلبان با توجه به محوریت آنها در ارائه خدمات امری ضروری است (۴، ۵ و ۶).

از آنجا که تاکنون در کشورمان ایران با توجه به فرهنگ ویژه آن، به بررسی میزان علاقه‌مندی مردم به شرکت در فعالیت‌های هلال احمر به طور ویژه پرداخته نشده است. لذا هدف از این مطالعه، بررسی میزان علاقه‌مندی مردم به شرکت در برخی فعالیت‌های داوطلبانه جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران می‌باشد تا با توجه به نتایج آن بتوان به راهکارهایی در سازماندهی فعالیت‌های داوطلبانه دست یافت.

روش‌ها

مطالعه مقطعی حاضر بر روی افراد ۱۵ تا ۶۰ سال ساکن در شهرهای تهران، اصفهان، شیراز، مشهد و تبریز به عنوان بزرگترین شهرهای ایران از لحاظ جمعیتی (۵) سال ۱۳۸۵ انجام شد. نمونه‌گیری براساس روش خوشه‌ای

انجام گرفت. بر اساس آمار اولیه هر شهر با توجه به مناطق شهرداری تقسیم‌بندی شد و در هر منطقه پرسشنامه‌ها به صورت تصادفی بین مردم توزیع شد. همچنین در نمونه‌گیری موارد زیر مورد توجه قرار گرفت: تعداد کل نمونه بر تعداد مناطق تقسیم شد تا سهم هر منطقه مشخص گردد.

سهم هر منطقه بر تعداد خیابان‌های آن منطقه تقسیم شد تا سهم هر خیابان معلوم گردد.

تعداد تقریبی منازل آن خیابان بر تعداد سهم‌های هر خیابان تقسیم شد تا مبنای نحوه مراجعه به منازل مشخص شود. این مبنای مشخص می‌کرد که چند مراجعه خانه به خانه بایستی انجام شود.

شهر براساس بافت اقتصادی به سه قسمت بالا، متوسط و ضعیف تقسیم گردید.

بر اساس آمار اولیه ای که از نتایج سرشماری نفوس و مسکن در سال ۸۵ به دست آمد، جمعیت ساکن شهر نشین در مرکز شهرهای مورد مطالعه ۱۰۶۴۰۰۰۰ بوده است. بر این اساس به منظور بر آورد نسبت حداکثر تغییرات در دو گروه مردان و زنان در این شهرها براساس فرمول برآورد نسبت حجم نمونه آماری کوکران ۳۸۴ نفر برای هر شهر محاسبه گردید که برای به حداکثر رساندن سطوح عوامل مورد بررسی در تعداد نمونه و بر آورد ریزش به هنگام انجام مطالعه برای هر شهر ۶۰۰ نفر تعیین شد.

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه بسته - پاسخ استفاده گردید. در این پرسشنامه جنسیت، سن، تحصیلات و محل سکونت پاسخ‌دهندگان ثبت گردید. همچنین، تعداد سؤالات متناسب با پوشش کامل مقوله مربوطه، طراحی و انتخاب شده و با درجه امتیازگیری از «خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد» ارزش‌گذاری گردیده است. دو گزینه خیلی کم و کم معرف امتیاز پایین و دو گزینه زیاد و خیلی زیاد، بیانگر امتیاز بالا و معنی‌گزینه متوسط، حد وسط است که با نمره‌های عددی از ۱ تا ۵ مشخص شده است. پاسخ‌دهندگان بعد از مطالعه هر سؤال، مختار بودند که در مقابل یکی از گزینه‌های یادشده علامت بگذارند و بدین ترتیب نظر خود را ابراز کنند. برای تعیین پایایی و روایی پرسشنامه تهیه شده تحقیق حاضر، به طور تصادفی بین ۱۰۰ نفر از اعضای جامعه نمونه آماری توزیع گردید و پس از ارزیابی پاسخ‌های ابراز شده، نسبت به اصلاح و تهیه پرسشنامه نهایی اقدام گردید. علاقه‌مندی به شرکت در تیم‌های عملیاتی امداد، فعالیت در زمینه برنامه‌های زیست محیطی،

بهداشتی - حمایتی و مددکاری به افراد آسیب‌دیده، دلجویی از خانواده‌های بازمانده از حوادث، اطلاع‌رسانی، شرکت در دوره‌های آموزشی و شرکت در گروه‌های ارسال کمک‌های مردمی با چهار گزینه خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و موافق نیستم مورد سنجش قرار گرفت. سپس داده‌ها جمع‌آوری گردید و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS، پس از حذف پرسشنامه‌های دارای اشکال ۲۴۱۸ پرسشنامه تجزیه و تحلیل گردید (جدول شماره ۱).

یافته‌ها

فعالیت در زمینه‌های بهداشتی

میزان علاقه‌مندی به فعالیت در زمینه برنامه‌های بهداشتی (مانند پیشگیری از اعتیاد، ایدز، بیماری‌های عفونی، برنامه‌های بهداشت روانی و...) در ۷۴/۵۲ درصد پاسخ‌دهندگان در حد زیاد به بالا برآورد شد. ۱۶/۰۹٪ به میزان متوسط و ۶/۷۸٪ به میزان کم به فعالیت در این زمینه علاقه‌مند بودند. ۲/۴۴٪ هیچ علاقه‌ای به فعالیت در این زمینه نداشتند و ۰/۱۷٪ نیز پاسخی به سوال مذکور ندادند.

فعالیت در زمینه ترویج صلح و دوستی

میزان علاقه‌مندی نزدیک به ۶۳٪ پاسخ‌دهندگان، برای فعالیت در زمینه ترویج صلح و دوستی در حد زیاد به بالا بود. ۲۴/۱۵٪ به میزان متوسط و ۸/۶۴٪ به میزان کم به فعالیت در این زمینه علاقه‌مند بودند. تقریباً ۴ درصد هیچ علاقه‌ای به فعالیت در زمینه ترویج صلح و دوستی نداشتند و ۴/۴۶٪ هیچ پاسخی به سوال مذکور ندادند.

شرکت در دوره‌های آموزشی

میزان علاقه‌مندی به شرکت در دوره‌های آموزشی امداد و کمک‌های اولیه پاسخ‌دهندگان، در ۵۴/۶۷٪ افراد در حد زیاد به بالا برآورد شد. تقریباً ۲۸٪ به میزان متوسط و ۱۱٪ به میزان کم به شرکت در این دوره‌ها علاقه‌مند بودند. نزدیک به ۶٪ درصد علاقه‌ای به شرکت در این دوره‌ها نداشتند.

فعالیت در تیم‌های عملیاتی امداد و نجات

میزان علاقه‌مندی حدود ۴۶/۳۶٪ پاسخ‌دهندگان به فعالیت در تیم‌های عملیاتی امداد و نجات در حد زیاد به بالا برآورد شد. تقریباً ۱۰٪ به میزان کم به فعالیت در این زمینه علاقه‌مند بودند و ۹٪ هیچ علاقه‌ای به فعالیت در این تیم‌ها نداشتند. ۲۹٪ به این سوال پاسخی ندادند.

فعالیت در زمینه برنامه‌های زیست محیطی

حدود ۶۴ درصد شرکت‌کنندگان در این مطالعه به فعالیت در زمینه برنامه‌های زیست محیطی (مانند درختکاری،

پاکسازی محیط، برنامه‌های مربوط به هوای پاک، کاهش آلودگی و...) در حد زیاد به بالا علاقه‌مند بودند، این در حالی است که نزدیک به ۲۳ درصد به میزان متوسط و ۷ درصد به میزان کم به فعالیت در این زمینه علاقه‌مند بودند. ۵/۷۹٪ هیچ علاقه‌ای به فعالیت در این زمینه نداشتند و ۰/۲۵٪ پاسخی به سوال مذکور ندادند.

فعالیت در زمینه برنامه‌های دلجویی

میزان علاقه‌مندی افراد به فعالیت در زمینه برنامه‌های دلجویی (مانند بازدید از خانواده‌ها و کودکان بی‌سرپرست، بازدید از سالمندان، معلولین، جانبازان، آزادگان، خانواده‌های شهدا و...)، برای حدود ۵۷٪ پاسخ‌دهندگان در حد زیاد به بالا برآورد شد. نزدیک به ۲۸٪ به میزان متوسط و ۹٪ به میزان کم به فعالیت در این زمینه علاقه‌مند بودند. ۵/۲۵٪ هیچ علاقه‌ای به فعالیت در این راستا نداشتند و ۰/۵۸٪ پاسخی به سوال مذکور ندادند.

فعالیت در زمینه اطلاع‌رسانی به عموم مردم

میزان علاقه‌مندی به فعالیت اطلاع‌رسانی به عموم مردم (مانند تهیه و توزیع بروشور و پوستر، تهیه کتاب و فیلم، برگزاری همایش و...) از نظر ۷۲/۷ درصد پاسخ‌دهندگان در حد متوسط به بالا بود. ۱۵/۳۹ درصد به میزان کم به فعالیت در این زمینه علاقه‌مند بودند. ۱۱/۱۷ درصد علاقه‌ای به فعالیت در این زمینه نداشتند. و ۰/۷۴ درصد پاسخی به سوال مذکور ندادند.

فعالیت در زمینه برنامه‌های مددکاری

میزان علاقه‌مندی حدود ۶۴٪ پاسخ‌دهندگان به فعالیت در زمینه برنامه‌های حمایتی و مددکاری به افراد آسیب‌دیده (مثل بیماران خاص، کودکان و خانواده‌های بی‌سرپرست، آسیب‌دیدگان حوادث و سوانح و...) در حد زیاد به بالا بود. نزدیک به ۲۵٪ به میزان متوسط و ۸٪ به میزان کم به فعالیت در این زمینه علاقه‌مند بودند. حدود ۳٪ هیچ علاقه‌ای به فعالیت در این زمینه نداشتند. ۴۱٪ نیز پاسخی به سوال مذکور ندادند.

افراد علاقه‌مند به همکاری در فعالیت‌های داوطلبانه

بدون علاقه	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	زمینه فعالیت
۲/۴۴	۶/۷۸	۱۶/۰۹	۲۹/۶۱	۴۴/۹۱	بهداشتی
۳/۸۹	۸/۶۴	۲۴/۱۵	۳۵/۹۸	۲۶/۸۸	ترویج صلح و دوستی
۵/۷۹	۷/۴	۲۲/۶۲	۲۹/۳۲	۳۴/۶۲	زیست محیطی
۵/۲۵	۹/۲۲	۲۷/۵	۳۱/۱	۲۶/۳۵	دلجویی
۱۱/۱۷	۱۵/۳۹	۳۲/۲۶	۲۴/۴۴	۱۶	اطلاع‌رسانی به عموم مردم
۵/۹۶	۱۰/۵۹	۲۸/۴۱	۳۱/۷۶	۲۲/۹۱	دوره‌های آموزشی
۸/۵۶	۱۰/۳۸	۳۴/۳۷	۲۷/۲۹	۱۹/۱۱	تیم‌های عملیاتی امداد و نجات
۲/۹۸	۸/۳۱	۲۴/۵۷	۳۳/۸۷	۲۹/۸۶	مددکاری

بحث

شرکت در فعالیتهای بهداشتی و شرکت در فعالیتهای اطلاع رسانی به ترتیب بیشترین و کمترین میزان علاقه‌مندی را در بین مردم ۵ شهر بزرگ به خود اختصاص داد. میزان علاقه‌مندی به شرکت در برنامه‌های زیست محیطی نیز از رتبه بالایی برخوردار بود و میزان علاقه‌مندی به فعالیت در تیم‌های عملیاتی از رتبه بالایی برخوردار نبود.

همچنین در یک مطالعه انجام شده در بین داوطلبان جمعیت هلال‌احمر در سال ۱۳۸۲ از پاسخگویان خواسته شده بود تا در صورت علاقه‌مندی به انجام در هر یک از فعالیتهای داوطلبانه مذکور، مورد مربوط را علامت بزنند. در میان پاسخ‌ها، بیشترین تمایل افراد به کمک‌رسانی در زلزله (۵۳/۹ درصد) عنوان شده بود. یادگیری مهارت‌ها، کمک به بیماران، شرکت در برنامه‌های دلجویی، کمک به آسیب‌دیدگان ناشی از حوادث رانندگی، سیل، آتش‌سوزی و انفجارها به ترتیب در مکان‌های بعدی تمایل داوطلبان قرار داشت. در اینجا باید خاطر نشان کرد که این مطالعه از نظر مکانی، صرفاً محدود به شهر تهران بود و از نظر زمانی نیز با مطالعه حاضر اختلاف داشت (۲).

مشارکت تحت تأثیر نیروهای مختلفی از جمله پدیده جهانی شدن، تبلیغات و مجموعه‌ای از متغیرهای اجتماعی، متغیرهای فردی، احساس مالکیت بر محیط،

رضایت از خدمات شهری، سنت‌گرایی، دسترسی به وسایل ارتباط جمعی، ویژگی‌های شخصیتی، عضویت در تشکلهای و انجمن‌های داوطلبانه و صنفی، آگاهی اجتماعی، شهری و روستایی بودن، انسجام اجتماعی، نظم خانوادگی، میل به کار گروهی، انگیزه پیشرفت، تعهد اجتماعی، نژاد، اعتماد اجتماعی، نگرش به مشارکت، سابقه فرد در زمینه مشارکت، پاداش و... تقویت می‌شود (۹،۸،۷،۶) و تفکر مشارکت در امور گوناگون از جمله امور بشردوستانه و داوطلبانه نیز از این امر مستثنی نیست که لزوم توجه به این عوامل در مقایسه بین تحقیقات ضروری است و اختلافات مطالعه حاضر با مطالعه انجام شده در سال ۱۳۸۲ نیز ممکن است ناشی از تاثیرگذاری همین عوامل باشد.

بهرحال هر تحقیق با توجه به موضوعی که بر آن متمرکز است و شرایط و اوضاع زمانی و مکانی انجام آن، ممکن است با محدودیت‌هایی مواجه باشد. بر همین اساس پژوهش حاضر نیز با محدودیت‌های زمانی مواجه بود. تحقیق حاضر محدود به سال ۱۳۸۵ است و بدیهی است بسیاری از نتایج این تحقیق، ممکن است با گذر زمان دستخوش تغییر شود. در ضمن، در این مطالعه عوامل موثر بر میزان علاقه سنجیده نشده است که این امر باید در پژوهش‌های آتی این موضوع مد نظر قرار گیرد.

فهرست منابع

1. Sphere Projects, humanity charter and minimum standards, Translated by Ramesht M.Iran Helal, Institute of Applied Science & Technology, 2002; p: 233-241. [In Persian]
2. Rafiee Tari R, Understanding barrier of women participation in humanity and relief affairs in Iranian Red Crescent Society.2001. [In Persian]
3. Mohseni M. Studying the attitude, awareness and Socio-cultural behaviors in Iran, public culture council, 3rd edition. 1998. [In Persian]
4. Masoud Nia E. Determining the indifferent sociology of citizens in socio-political life: political and economic information, 2001; 11:12. [In Persian]
5. [No authoir].Iran Cities Basic Characteristics. Iran Statistics Center, 1971; p:433. [In Persian]
6. Alaviyon H.Social participation and some effective factors in Zanjan: Ministry of Culture & Islamic Guidance. *Under supervision of Mohsen Talaee.* 1996. [In Persian]
7. Bagheri Ahmadabadi M.Studying the effective factors on youth political Participation (case study). thesis of MA, Faculty of human sciences, Shiraz University. 1998. [In Persian]
8. Farhadi M. Cooperation Culture in Iran, (view of anthropology & Sociology of Cooperation). Tehran, 1994. [In Persian]
9. Seraj zade H.Studying the people participation in election after Islamic revolution in townships and its relation with other social variables: thesis of MA, Faculty of human sciences, Tarbiat Modares University, 1989. [In Persian]

